

DOI 10.36074/logos-23.06.2023.62

ЩОДО ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ ДЛЯ ФАХІВЦІВ КІБЕРБЕЗПЕКИ: ВИКЛИКИ ЧАСУ, РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ГРУПА:

ORCID ID: 0000-0003-1901-4333   **Азюковський Олександр Олександрович**
канд. техн. наук, доцент,
професор кафедри електроприводу, ректор
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ORCID ID: 0000-0003-4652-9180   **Павличенко Артем Володимирович**
доктор техн. наук, професор,
професор кафедри екології та технологій захисту
навколишнього середовища, перший проректор
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ORCID ID: 0000-0003-3296-996X   **Пащенко Олександр Анатолійович**
канд. техн. наук, доцент,
директор Міжгалузевого навчально-наукового
інституту безперервної очно-дистанційної освіти (МІБО)
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

ORCID ID: 0000-0002-0510-0196   **Медведовська Тетяна Павлівна**
канд. пед. наук, доцент,
заступник директора Міжгалузевого навчально-наукового
інституту безперервної очно-дистанційної освіти (МІБО)
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

УКРАЇНА

Анотація. У статті проаналізовано роль та значення кваліфікаційних центрів в умовах сьогодення для фахівців кібербезпеки. Наведено аналіз складових міжнародної політики щодо професійних кваліфікацій. Розглянуто тлумачення таких понять, як: «кваліфікація», «професійна кваліфікація», «кваліфікаційний центр».

Сучасний ринок праці вимагає від працівників високого рівня кваліфікації та постійного професійного зростання. За останні роки значно зросла конкуренція на ринку праці, що зумовило потребу в кваліфікованих кадрах. Крім того, швидкі технологічні зміни в промисловості та економіці вимагають від працівників постійного оновлення своїх знань та вмінь.

Ще задовго до повномасштабного вторгнення в Україну, держава-агресор посилила кібератаки на держоргани, обороно-промисловий комплекс, інфраструктурні об'єкти, IT-мережі та ЗМІ. Кіберборотьба й кіберзахист стали одними із ключових елементів гібридної війни. Формуванням і реалізацією державної політики у сфері кіберзахисту, захисту об'єктів критичної інфраструктури та державних інформаційних ресурсів у кіберпросторі в нашій країні опікується служба Держспецзв'язку (Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України). Вона також відповідає за підготовку

фахівців у цих напрямках, що потребує особливої гнучкості, аби нові кадри відповідали мінливим вимогам сьогодення.

Для цього існує наступні шляхи. *Перший шлях* – впровадження змін у систему вищої освіти. Зараз абітурієнтам, яких цікавить робота, пов'язана із захистом інформації, доступна лише одна опція – спеціальність 125 «Кібербезпека» у галузі знань 12 «Інформаційні технології». Однак її стандарти не в достатній мірі, на наш погляд, забезпечують майбутнім фахівцям увесь спектр знань та навичок, необхідних на сучасному ринку праці. Вихід – це розширення переліку освітніх можливостей у співпраці з МОН.

Другий шлях – імплементувати міжнародні стандарти та кращі світові практики і розробити кваліфікаційну рамку професій у галузі кібербезпеки. Простими словами – розширити перелік можливих посад для кіберспеціалістів в українському Класифікаторі професій, а також створити для них відповідну систему оцінювання фаху.

Третій шлях – створення *кваліфікаційних центрів*, де фахівці з кібербезпеки і дотичних спеціальностей зможуть складати професійні іспити. Це дасть їм можливість виходити на ринок праці як вузькопрофільні спеціалісти, а роботодавцям знаходити саме ті кадри, яких вони потребують. Крім влаштування профільних іспитів, кваліфікаційні центри зможуть також надавати освітні послуги. Тому Держспецзв'язок всіляко підтримує ініціативи навчальних закладів та приватних компаній щодо заснування на їхній базі сертифікаційних центрів та отримання ними акредитації відповідно до чинного законодавства.

Необхідно, щоб в Україні були акредитовані кваліфікаційні центри, де всі охочі зможуть отримати незалежне підтвердження своїх знань, компетенцій та навичок, незалежно від того, де вони здобули освіту. Тобто в закладах вищої освіти, на онлайн-курсах, за кордоном або на курсах від провідних світових вендорів з кібербезпеки. *Кваліфікаційні центри* – це незалежні організації різної форми власності, які можуть готувати методичні вказівки, програми та приймати кваліфікаційні іспити у кожного охочого скласти професійний іспит. В них також можна буде підтвердити сертифікати, отримані не в Україні, адже українські професії та стандарти до них відповідатимуть світовим практикам [1].

Звернемося до кратного розгляду деяких нормативних документів. Директива Європейського парламенту та Ради Європи «*Про визнання професійних кваліфікацій*» (2005 р.) кодифікувала право ЄС у галузі та спрямовувалась на усунення прогалів у правовому регулюванні визнання кваліфікацій. У Конвенції було надано визначення поняттю «*професійна кваліфікація*» – кваліфікація, підтверджена засвідченням формальної кваліфікації, або шляхом підтвердження компетентностей, набутих неформальним шляхом та/або професійного досвіду. Директива передбачає певні правила атестації фахівців уповноваженими установами для визнання кваліфікацій відповідно до професійних стандартів, а також можливості автоматичного визнання за умови, що кваліфікація підтверджена документом про формальну освіту. У цьому документі також вміщено такі визначення регульованої професії як заняття чи групи професійних занять, доступ до яких, здійснення яких чи один із видів здійснення яких вимагає (прямо чи опосередковано, в силу законодавчих, нормативних чи адміністративних положень) володіння певною професійною кваліфікацією [1, 7].

У *Рекомендаціях Ради Європи щодо визнання результатів неформального та інформального навчання* (2012 р.) зазначено, що завданнями визнання результатів неформального та інформального навчання

мають бути: можливість здобувати нові знання та вміння поза межами формальної освіти, включно з відкритими освітніми ресурсами; можливість здобувати повну чи часткову кваліфікацію. Підтвердження здійснюється уповноваженим суб'єктом, який перевіряє результати навчання, отримані індивідом, та вимірює їх відповідно до стандартів.

Рекомендації визначають етапи процесу валідації (підтвердження) результатів навчання: ідентифікація результатів навчання особи, отриманих шляхом неформального та інформального навчання; документування результатів навчання особи та оцінювання результатів навчання; сертифікація результатів оцінювання результатів навчання особи, здобутих шляхом неформального чи інформального навчання, у формі присудження кваліфікації або визначення обсягу кредитів ЕКТС або в іншій формі [1, 8].

Наразі, існує *Типове положення про кваліфікаційний центр*, яке визначає загальний порядок та функціонування створення кваліфікаційних центрів, які присвоюватимуть професійну кваліфікацію на базі інформального та неформального навчання, а також визнаватимуть професійні кваліфікації, здобуті за кордоном.

Згідно із положенням очікується, що *кваліфікаційний центр* виконуватиме наступні функції:

- розроблення та впровадження процедури оцінювання та визнання результатів навчання, присвоєння та/або підтвердження професійних кваліфікацій (далі – процедури оцінювання), які дають змогу оцінити результати навчання, здобуті шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти, запобігти недоброчесності, необґрунтованим або помилковим рішенням під час оцінювання, забезпечують неупередженість щодо здобувачів, відповідають політиці рівних можливостей і не містять привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного або соціального походження, майнового стану, місця проживання, іншими ознаками;

- оприлюднення інформації про умови та процедури оцінювання, про професійні стандарти та вимоги до оцінювання результатів навчання, порядок визнання професійних кваліфікацій, здобутих у інших країнах;

- розроблення контрольних-оцінювальних матеріалів, необхідних для проведення процедур оцінювання; забезпечення захисту інформації про контрольні- оцінювальні матеріали, персональні дані здобувачів професійних кваліфікацій та оцінювачів від несанкціонованого доступу;

- забезпечення необхідних умов для організації і проведення процедур оцінювання, зокрема, наявність необхідних матеріально- технічних ресурсів для проведення оцінювання відповідно до вимог професійних стандартів та вимог законодавства з охорони праці;

- забезпечення належну кількість і кваліфікацію оцінювачів;

- проведення процедури оцінювання здобувачів професійних кваліфікацій;

- видання документу, що підтверджує факт присвоєння/ підтвердження відповідної професійної кваліфікації за підсумками процедури оцінювання та дозволяє виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність;

- забезпечення права на оскарження підсумків результатів процедур оцінювання;

➤ здійснення визнання професійних кваліфікацій, здобутих у інших країнах, та видання документи, що підтверджують факт визнання таких кваліфікацій;

➤ подання Національному агентству кваліфікацій відомостей про присвоєні/підтверджені професійні кваліфікації для їх внесення до Реєстру кваліфікацій;

➤ надання інформації та консультацій з питань процедур оцінювання, порядку визнання професійних кваліфікацій, здобутих у інших країнах;

➤ виконання інших функції з метою реалізації покладених на центр завдань.

Юридична особа або підрозділ юридичної особи набуває повноважень кваліфікаційного центру за результатами визнання заявника спроможним присвоювати одну або декілька повних/ часткових професійних кваліфікацій з моменту ухвалення Національним агентством кваліфікацій рішення про акредитацію [1, 5].

Ухвалений урядом України *Порядок акредитації кваліфікаційних центрів* [1, 2] визначає основні засади та механізм проведення процедури акредитації юридичних осіб, структурних або відокремлених підрозділів юридичних осіб, що мають намір набути статусу кваліфікаційного центру та здійснювати оцінювання і визнання результатів навчання осіб, зокрема, здобутих шляхом неформальної чи інформальної освіти, присвоєння/підтвердження професійних кваліфікацій, визнавати в Україні відповідні професії.

При оцінюванні кваліфікаційного центру використовуються наступні критерії акредитації:

➤ наявність у статуті заявника положень про провадження діяльності, пов'язаної з функціонуванням кваліфікаційного центру, відповідно до законодавства; у разі коли статус кваліфікаційного центру має намір набути структурний або відокремлений підрозділ заявника, – наявність у положенні про такий структурний або відокремлений підрозділ норм про провадження діяльності, пов'язаної з функціонуванням кваліфікаційного центру, відповідно до законодавства;

➤ особи, яких заявник або його відокремлений підрозділ залучає як оцінювачів на підставі трудового або цивільно- правового договору з розрахунку два оцінювачі на одну професійну кваліфікацію, повинні мати відповідну кваліфікацію;

➤ наявність затвердженої заявником або його відокремленим підрозділом процедури присвоєння/підтвердження;

➤ наявність контрольно-оцінювальних матеріалів для здійснення процедур оцінювання; наявність матеріально-технічних ресурсів для здійснення процедур оцінювання (право власності або користування приміщеннями, обладнанням); наявність веб-сайта для розміщення інформації про кваліфікаційний центр, відповідні професійні кваліфікації та процедуру присвоєння/підтвердження.

Акредитаційна експертиза включає: проведення експертною комісією аналізу та оцінки заяви і доданих до неї документів щодо заявника, його структурного або відокремленого підрозділу критеріям акредитації; складання звіту про результати акредитаційної експертизи та подання його до Національного агентства кваліфікацій.

Процедура акредитації може проводитися за однією або декількома професійними кваліфікаціями, що віднесені до однієї секції видів економічної

діяльності. Аналіз та оцінка заявки, а також складання звіту робиться за кожною професійною кваліфікацією, заявленою на акредитацію. Рішення про акредитацію кваліфікаційного центру приймається на засіданні Національного агентства кваліфікацій [1, 2].

У 2020 році також ухвалено два документи, які регулюють процедурні питання діяльності кваліфікаційних центрів з підтвердження професійних кваліфікацій за результатами неформального навчання, а також визнання іноземних кваліфікацій.

Порядок присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами [1, 4, 6] встановлює правила оцінки кваліфікацій, забезпечення об'єктивності оцінки і однаковість процедур для всіх кваліфікаційних центрів. Фактично він запускає процеси визнання самоосвіти, неформального навчання на робочому місці тощо. Порядком визначено, що кваліфікаційний центр повинен мати виразно описану процедуру оцінювання результатів навчання. Процедури повинні забезпечувати правильну послідовність та якість оцінювання на кожному кроці.

Відповідно до цього нормативно-правового документа процедура присвоєння/підтвердження професійних кваліфікацій повинна складатися з:

➤ прийняття кваліфікаційним центром заяви про присвоєння/підтвердження професійної кваліфікації та інших документів, поданих здобувачем, стосовно набутих ним компетентностей та/або результатів навчання;

➤ співбесіди із здобувачем стосовно набутих компетентностей та/або результатів навчання, знань з питань охорони праці з урахуванням професії, кваліфікації;

➤ прийняття рішення щодо можливості проведення процедури оцінювання;

➤ проведення процедури оцінювання; прийняття рішення за результатами процедури присвоєння/підтвердження та видача відповідного документа.

Також визначено, що кваліфікаційний центр веде облік виданих сертифікатів та подає відомості про них і присвоєні/підтвержені професійні кваліфікації до Реєстру кваліфікацій, тобто онлайн бази даних, розпорядником якої є Національне агентство кваліфікацій.

Процедура оцінювання проводиться комісією з оцінювання, члени якої повинні мати: щонайменше три роки стажу роботи за видом занять (професією) оцінюваної професійної кваліфікації; рівень кваліфікації не нижчий рівня професійної кваліфікації, на присвоєння/підтвердження якого претендує здобувач. Порядок передбачає, що кваліфікаційний центр має забезпечити здобувачам право на: відтермінування оцінювання без штрафних санкцій у разі, якщо здобувачі не змогли вчасно пройти оцінювання з поважних причин; оскарження рішення комісії про відмову в проведенні процедури оцінювання та про відмову в присвоєнні/підтвердженні кваліфікації.

Порядок визнання в Україні професійних кваліфікацій, здобутих в інших країнах [1, 3, 6] встановлює критерії та процедуру визнання в нашій країні тих професійних кваліфікацій, які були раніше здобуті за її межами, з метою сприяння реалізації права громадян України, іноземців та осіб без громадянства, зокрема біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, на працевлаштування та провадження професійної діяльності. Таке визнання будуть здійснювати акредитовані кваліфікаційні центри.

Встановлено, що у разі, коли кваліфікація, здобута заявником в іншій країні, не еквівалентна кваліфікації, визначеній професійним стандартом, який затверджено в Україні, у разі його відсутності – кваліфікаційною характеристикою, компетентний орган визначає обсяг відмінностей у компетентностях (результатах навчання), допустимий для прийняття рішення про визнання професійної кваліфікації. Інформація про процедуру визнання має бути розміщена на сайті кваліфікаційного центру.

З початком повномасштабного вторгнення стало зрозуміло, що кібербезпека є одним з пріоритетних і критично важливих напрямів розвитку країни. Загалом рівень зацікавленості кібербезпекою в українському суспільстві підвищується. А враховуючи стрімкі темпи зростання галузі, треба розуміти, що нині питання захисту інформації стосується абсолютно всіх. Елементарними знаннями з кібергігієни зараз повинна володіти кожна людина. Чим обізнаніше суспільство у кібербезпеці, тим міцнішою буде наша країна.

Досвід, який ми здобуваємо в боротьбі з ворогом, робить наших кіберспеціалістів лідерами галузі на світовому ринку. Крім цього, починає формуватися попит на українські освітні проекти серед фахівців за кордоном. Із цього можемо зробити висновок, що галузь кіберзахисту у нашій державі й надалі активно зростатиме та залучатиме нові таланти. Звичайно, різні освітні ініціативи для підготовки майбутніх фахівців у цій сфері існували й раніше. Проте останній рік ознаменувався появою нових навчальних проектів і можливостей, у тому числі й відкриття кваліфікаційних центрів, створених не лише для молоді, а й для тих, хто наважився на повну професійну переорієнтацію.

Список використаних джерел:

- [1] Азюковський, О.О., Павличенко, А.В., Трегуб, М.В., Пащенко, О.А. & Медведовська, Т.П. (2023). Кваліфікаційні центри як засіб розвитку трудового потенціалу персоналу підприємств за умов євроінтеграції. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки», 28. 357-365.
- [2] Деякі питання акредитації кваліфікаційних центрів: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.09.2021 р. № 986. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/986-2021-%D0%BF#Text>.
- [3] Про затвердження Порядку визнання в Україні професійних кваліфікацій, здобутих в інших країнах : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.06.2021 № 576. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2021-%D0%BF#Text>.
- [4] Про затвердження Порядку підтвердження результатів неформального професійного навчання осіб за робітничими професіями: Постанова Кабінету Міністрів України № 340 від 15.03.2013р.
- [5] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-2013-%D0%BF#n16>.
- [6] Про затвердження Типового положення про кваліфікаційний центр: Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.04.2021 № 452
- [7] (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17.06.2021 за № 804/36426). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0804-21#Text>.
- [8] Семигіна Т. В., Баланюк Ю. В. Розвиток в Україні механізмів державного регулювання системи професійних кваліфікацій. *The system of public administration in the context of decentralization of power*. Collective monograph. Riga : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020. С. 129–146.
- [9] Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council on the recognition of professional qualifications. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32005L0036>.
- [10] Recommendation on the validation of nonformal and informal learning / The Council of the European Union, 2012. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012H1222\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012H1222(01)&from=EN).